

Zemědělství umírá jako sociální výdobytky naší země

V živočišné výrobě a v řadě dalších komodit jsem padli v ČR dolů o několik pater.

Nedostatek organické hmoty v kombinaci s „tržním“ osevním postupem je smrtelná kombinace pro půdu, která umírá podobně jako sociální výdobytky naší země.

Kvalitní, levné a chuťově zajímavé potraviny se brzo stanou snem, jako třeba odchod do důchodu v šedesáti letech. Stali jsme se odbytíštěm potravin ze světa a zprostředkovaně pomáháme tamní zaměstnanosti, kterou hradíme v daních.

Stav zemědělství v ČR

Celkový stav českého zemědělství je tristní. Došlo k zásadní devastaci sadů, a tím i pěstitelů ovoce a zeleniny, což spolu s úpadkem v oblasti cukrovarnictví a propadem živočišné výroby dostává Českou republiku k práhu potravinové bezpečnosti a v některých komoditách za práh, např. v oblasti osevních postupů, produkce vepřového masa i jiných mas. Ruku v ruce s tím jde hnojení organickou hmotou, kde jsme dokonce již za únosný práh dostali spolu s produkcí masa a vajec.

Nezanedbatelný je i nepříznivý vliv devastace zemědělství na demografický vývoj venkovského obyvatelstva a malých sídel, kde se schyluje k problému o kterém se zatím nehovoří – k vykořenění mládeže a mladých lidí z venkovských prostorů i přesto, že tam bydlí, zatím. Nemají kam utéct a zrtácejí motivace a iluze. Sociální problém tohoto typu a smazání rozdílů mezi městem a venkovem z hlediska komfortu života je spíše devastací. V místech, kde není tzv. chalupářství, zmizel zemědělský podnik a je daleko do měst je stav obyvatelstva odpovídající odpadlictví či třeba klatbě a sociálního vyloučení.

Co lze čekat od omezování zemědělské výroby v místech kde se vyrábělo a nyní nevyrobí

V budoucnosti můžeme očekávat výrazné zdražení potravin. Ve světě již řada komodit zdražila o asi 70 procent. Když bude brána do úvahy tržní cena, jako je tomu například u elektřiny z burzy energií, budeme mít dražší a méně kvalitní potraviny, než mají třeba v Německu. V řadě případů tomu tak dokonce již nyní je. Kvalitní, levné a chuťově zajímavé potraviny se brzo stanou snem, jako třeba odchod do důchodu v šedesáti letech nebo bezplatné zdravotnictví.

Z potravin se přitom stane, a stává, vedle pitné vody strategická surovina číslo jedna, ČR ale v obou těchto položkách udělala řadu zásadních chyb v nedomyšlených majetkových a systémových přesunech. Produkce potravin v přepočtu na zemědělskou půdu je navíc v ČR nižší než v sousedních zemích. V oblasti pitné vody i zemědělství má náš stát dluh, který se může nevyplatit. Tady je přece funkce státu nezastupitelná, toto držet v rovnováze znamená strategické plánování udržitelného rozvoje nebo alespoň života. Voda je základ života a má nezastupitelnou roli v potravním řetězci, a není jen zdrojem levných zisků pro cizí firmy a nákladů pro veřejnost a obyvatele.

Zemědělská půda umírá jako sociální výdobytky občanů naší země

Zemědělská půda, a zejména orná půda, v posledních letech stále ustupuje novým stavbám, ať už bytovým nebo rodinným domům, ale také především novým obchodním střediskům a skladům. Fenomén přísné ochrany zemědělského půdního fondu se vytratil. Podobné to sice je i v sousedních zemích, v ČR je to ale nejmarkantnější. Úbytek zemědělské půdy, v řadě případů přitom té nejlepší půdy, je varujícím faktorem. Dle údajů Agární komory před pěti lety denně ubývalo 13 ha zemědělské půdy. Nynější stav zemědělské půdy je více než žalostný, 1 750 000 hektarů je totiž ohroženo vodní erozí a zhruba 600 000 hektarů větrnou erozí. Ubývá i obsahu organické hmoty v půdě, jelikož chybí organické hnojení a zlepšující plodiny v osevním postupu.

To je způsobeno i tím, že za posledních 22 let došlo v ČR ke značnému úbytku hospodářských zvířat. Jejich stavy jsou nyní menší, než byly třeba po první i druhé světové válce. Na degradaci půdy má vliv především úbytek velkých dobytčích jednotek (VDJ) a katastrofální osevni postup, sice tržní, ale to je tak asi vše. Počet VDJ se totiž snížil z 96 VDJ na sto hektarů zemědělské půdy na 46 VDJ na sto hektarů. Dříve byl přitom cíl jedna VDJ na jeden hektar. Za zmínku stojí například pokles stavu chovu skotu v ČR za léta 1990-1994 o 1 400 000 kusů. Prý to byla nadprodukce, ale někdo dobytek koupil a vyvezl a draze prodal, bylo to totální selhání státu, jeho podpory schopnosti obchodovat a plánovat a rozhodovat. Zdá se, že to nemá v Evropě obdoby, a ne jen v Evropě! Tyto a další zmiňované faktory spojené s rostlinnou výrobou a osevními postupy, včetně úbytku pícnin na orné půdě z 1 099 907 hektarů na 406 450 hektarů, se na degradaci půd podílí významně.

Z bilancí se dá odvodit, že ročně chybí přes 5 000 kg organické hmoty na hektar, tím se degraduje půdní úrodnost a snižuje vodní kapacita půdy. Ve spojení s „tržním“ osevním postupem je to smrtelná kombinace pro půdu, která umírá podobně jako sociální výdobytky naší země.

Dosavadní znevýhodnění zemědělství se sice začíná zlepšovat z hlediska dotací EU, je třeba si ale uvědomit, že již jsme v živočišné výrobě a řadě dalších komodit (zelenina a ovoce) padli dolů o několik pater. Padá i kvalita, která doprovází hroucení státních kontrolních mechanismů, respektive jejich neúčinnost a neúplnost.

Ekonomický význam zemědělství

Propad ekonomické významnosti zemědělství je skutečně značný. V zemědělství trvale upadá HZP (hrubá zemědělská produkce), až k podílu na HDP kolem dvou procent. Problém je především v deficitu agrárního zahraničního obchodu (AZO), který je v trvalém propadu od roku 1994. Loňský deficit je obdobný, jako byl v

nechvalně rekordním roce 2006, tedy zhruba na úrovni minus 34 miliard korun. Největší deficit vytvářel v roce 2010 především dovoz masa a drobů, a to na úrovni – 12,631 miliardy, ovoce – 9,343 a zeleniny – 8,501 miliardy korun, většinou v tom, co bychom si sami dovedli vypěstovat. V roce 2011 deficit AZO dosáhl rekordu 34,7 milardy Kč, příští rok se dá očekávat do 36 miliard.

To a další faktory samozřejmě nezavdává příčin k optimismu. Není často zmiňován sociální význam obcí a venkovského prostoru. Člověk se při tom nesmí ztrácet ze zřetele, a ani český zemědělec se nesmí stát pouze statistickou jednotkou a vymírajícím druhem, tak jak stáda hovězího a vepřového dobytka.

Zemědělci si pomáhají bioplynkami a i jinak

Podpora výroby bioethanolu, bioplynových stanic a dalších surovin pro použití mimo oblast potravin navyšuje cenu potravin, i když situaci některých zemědělců ekonomicky zlepšuje. V důsledku je to ale téměř to samé jako pálení potravin za krize před druhou světovou válkou. Myšleno globálně, primární úlohou zemědělců byla produkce potravin a surovin pro oblečení obutí atd., a ne energií, byť potraviny jsou energií, na kterou „jede“ celé lidstvo. Ne tedy vyrábět energii, jako elektřinu a plyn, a když už tak z odpadů, a ne přímo z plodin, které by měly být potravinou, zejména s ohledem na to, že přes jednu miliardu lidí na světě trpí podvýživou.

Na současném stavu zemědělství se podílelo několik faktorů

Nynější stav je dán dílem diletantismem a podceněním úlohy zemědělství jakožto zdroje a výrobce potravin, a dílem tlakem nadnárodních monopolů a zájmů, tedy selháním státu a jeho funkcí.

Často se mluví o konci sociálního státu, ale není to, co se děje, konec státu a jeho rolí vůbec? Na co potřebujeme ministerstva, která si vystačí s vyplňováním nic neříkajících tabulek sama sobě a za to, co „dělají“ nešetří vskutku na svých platech a odměnách, ačkoliv jejich (ne)činnost vyvolává stále se zvyšující zadlužení země? Podpis asociační dohody (dohody o přidružení k EU – pozn. aut.) v roce 1993 dal impuls k otevřenosti a dovozu předotovaných potravin. Někdo mluvil o trhu, co to ale bylo za trh? Jaké byly podmínky? Pak to byl vstup do EU a špatně vyjednané podmínky. Zajímavé je, že všude se nachází jedno jméno, a to Václav Klaus.

Dovolím si citovat z knihy JEDNOU JAKO TRAGEDIE, PODRUHÉ JAKO FRAŠKA Slavoj Žižeka, citace „volný trh“, republika Mali... zemědělství...., to je dosti poučné i pro nás :

Před několika lety se realitu mezinárodního „volného trhu“ (v tomto případě zemědělství) podařilo vystihnout v jedné reportáži vysílané CNN o Mali. Mezi dvěma pilíři malijské ekonomiky jsou pěstování bavlny na jihu a chov dobytka na severu a oba tyto pilíře jsou v ohrožení, protože západní mocnosti porušují právě ta pravidla, které tak neúprosně vnucují národům třetího světa. Mali produkuje bavlnu prvotřídní kvality, ale USA na podporu svých domácích pěstíren vynakládají více, než činí celý celkový malijský státní důchod, takže není divu, že jim jejich malijské protějšky nedokáží konkurovat. Na severu je hříšníkem Evropská unie, malijské hovězí nemůže konkurovat masivně dotovanému evropskému mléku a hovězímu. EU subvencuje každý jeden kus hovězího dobytka přibližně pěti stovkami eur ročně - více, než činí v Mali poměr HDP na hlavu. Malijský ministr hospodářství popsal jádro problému následovně: „nepotřebujeme vaši pomoc, vaše rady ani vaše přednášky o blahodárných účincích odstranění státní regulace; postačí, když se budete držet svých vlastních zásad fungování volného trhu, a naše potíže budou vyřešeny...“ Kde jsou republikánští obhájci volného trhu? Kolaps malijského hospodářství demonstruje praktické důsledky politiky USA i EU, které si hlídají své zájmy a dávají je na 1. místo.

O čem to Slavoj Žižek píše? Jdeme cestou do Evropy nebo malijskou cestou? Ta podobnost je asi čistě náhodná. Podobně se vyprazdňovalo zejména naše zemědělství do roku 1994 a nyní dále. Hudební skupina Jojo band měla písničku Jedeme do Afriky... asi ano, popsanou malijskou cestou. Nám stačilo to, co říká malijský ministr hospodářství. Toto měl říkat náš ministr hospodářství Vladimír Dlouhý, neříkal, ale mohl, ale zejména nic nekonal, a nebudeme zkoumat proč.

My jsme se de facto celkově stali odbytištěm potravin ze světa a zprostředkovaně pomáháme jejich zaměstnanosti, kterou hradíme v daních. Byl to a je zájem těch, co berou do úvahy národní zájmy svých zemí, kde vládou a kde byli zvoleni, včetně nadnárodního kapitálu. „Snědený krám“ není jen v zemědělství, je to pouze jeden z takto postižených resortů, ostatní země si ho ovšem hlídají a střezí jako oko v hlavě. Třeba Polsko, Maďarsko zaznamenávají růst produkce potravin, zásadní růst produkce potravin včetně růstu jejich kvality mají i Rakousko a Německo. To my nyní můžeme jen závidět...

Devastace živočišné výroby v ČR je a byla jednou ze zásadních chyb politických establishmentů, většiny polistopadových vlád naší země, a často nevím, jestli ještě můžu říkat *naší*. Státy si totiž vedle zemědělství chrání i svou půdu a berou ji jako součást přírodního bohatství země, často i co do vlastnictví, i co do starosti o ni. To se o naší zemi nedá říci ani při zvýšené míře fantazie. Ona se často ozývá i falešná hra na strunu národovectví, ale rodná hrouda je opomíjena, to národní však není špatné si uchovávat. Trhliny doznala i stavovská hrdost českých zemědělců.

Ti, co vydrželi, se nyní mají v zemědělství lépe, sklízí zlepšení dotačního vyrovnávání se s EU a mohou těžit ze společné zemědělské politiky EU, ale i ta se zhoršuje.

Řešení krize a změna politiky bude nutná minimálně na vládní úrovni

Současná vláda již je tak trochu ve vleku minulosti, ale není ji za co chválit, resort je až na snahu vyzobávat rozinky ze zbývajícího koláče mimo hlavní zájem, nebo jak se říká, není prioritou. Vyspělé státy si hlídají potravinovou bezpečnost a nenechají se zavléci do snižování produkce a zvyšování dovozu, alespoň do té míry, že mají vyrovnanou bilanci obchodu. My jsme tu de facto stvořili kvadraturu běžné chyby, hodně dovážíme a málo produkujeme. V roce 1989 jsme přítom v živočišné výrobě dosahovali absolutní evropské špičky. Nelze zjednodušovat a povídat tu o trhu, genetice a kdovíco se zanedbalo či promeškalo – v první řadě selhal stát a jeho resorty, kde dosud postrádáme strategické plánování a rozhodování a potraviny nejsou tématem. Kolem roku 1989 jsme v zemědělství v různých parametrech a výrobcích jsme dosahovali velmi pěkná umístění, patřivali jsme ke

špičce například v produkci cukru a s tím spojeného průmyslu. Nejde ale o medaile, jde o obyvatele, tj. venkov jakožto sídelní jednotku. Pro snad spokojené obyvatelstvo s pracovními příležitostmi, a ne enklávy skanzenů zbytků obyvatel „vesniček našich pěkných střediskových“, na druhé straně zdravá výživa obyvatel ČR a konkurence dováženým potravinám, jde tedy o obyvatele ČR. V zemědělství je přítom nyní 20 % z původních pracovních sil, takže nepromyšlená a nedomyšlená agrární politika státu má destruktivní dopad na venkovské obyvatelstvo a i na sídelní útvar – vesnici.

Řešení situace nebude snadné

Řešení se sice dělají dílčí, nikoli komplexní, a nyní ti, co „zbyli“, se nemají a nebudou mít nejhůře, budou dostávat a dostávají slušné dotace z EU, ale ostatní obyvatelstvo a naše země, můžeme-li takto ČR nazývat, bude mít jisté problémy třeba se zdravou výživou. Ony zmíněné bioplynky nesou zisk a další nepotravinové aktivity také, ale připadá mi, jako byste dobrým muzikantům oznámili, že budou muset dělat vrtulníky i s vědomím toho, že na to nebyli připraveni a kvalifikováni. Ale nouze naučila Dalibora housti, zbývající zemědělci to nevzdávají a jsou flexibilní a vynalézaví, přesto ale mají problémy třeba s likvidací vepřového v českých zemích. V naší zemi se bude muset začít vládnout a hledat koncepčních řešení. Jsme jako po válce, kdy se nebombardovalo a neničily hmotné hodnoty, tedy ty viditelné, města a vesnice na pohled třeba i vypadají lépe než dříve, ale zdání může klamat. Koncepce a harmonie se z českého venkova odstěhovala a volná ruka trhu je to poslední, co to může změnit. Nesmíme být těmi, co si nic nebrání a všechno odevzdávají.

Řešení jsou, ale musí se přijmout program a neřešit věci jako církevní a další restituce. I to bude, nebo může být, další rána pro zemědělství. Nyní je třeba řešit přežití našeho venkova a jak se tak rozhlížím ne jen venkova; jde o to, aby se ze zemědělství nestalo jen rekreační zařízení pro stále i nahodilé rekreaty a z naší země předsíň, kde si každý čistí boty než jede dál – jinam, kde pracují a řídí lépe.

František Jonáš